

The Nottingham Trent University

B.I.B.S., a. s. Brno

**Brno
International
Business School®**

BA (Hons) in Business Management

**Písemná práce k modulu
Právo v podnikání**

**Analýza postavení věřitelů a věřitelských orgánů
v konkursním řízení podle současné právní úpravy**

**Autor: Zdeněk Fekar
Ročník: II., 2005/2006**

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a že všechny citované zdroje (včetně internetových) jsou uvedeny v seznamu citované literatury. Jsem si vědom toho, že případná nepravdivost tohoto prohlášení by mohla mít za následek i předčasné ukončení mého studia.

V Praze 9. února 2006

.....

Obsah

1.	Cíl práce	4
2.	Stručná charakteristika modelového analyzovaného případu	4
3.	Ochrana zájmů věřitelů podle zákona versus praxe	5
3.1	Zákon dává věřitelům šanci chránit své zájmy	5
3.2	Pohled z praxe: soud zanedbává roli komisaře	7
4.	Závěr práce	9
	Použitá literatura	11

1. Cíl práce

Cílem této práce je podle konkrétního případu popsat skutečné postavení věřitelů a věřitelských orgánů v průběhu konkursního řízení a analyzovat, nakolik je toto postavení ve shodě s jejich postavením, jak je definuje zákon o konkursu a vyrovnání. Tato práce, byť s vědomím nevelké reprezentativnosti, která vyplývá z formulování závěrů na podkladě jediného případu, také dovozuje podíl současného soudnictví na neefektivnosti konkursů z pohledu reálné ekonomiky.

2. Stručná charakteristika modelového analyzovaného případu

V roce 2003 jsem pracoval jako novinář v řídicí pozici nynějšího úpadce, Vydavatelství Impuls ČR, s. r. o., IČ 26778491. Úpadce byl od 12. května 2003 vydavatelem Deníku Impuls a dalších, okrajových periodik. V současnosti jako jeden z věřitelů s pohledávkou za podstatou z důvodu pracovních nároků pracuji jako náhradník člena věřitelského výboru.

Jednatelem úpadce je podnikatel Ing. Ivan Kaufmann, narozený 10. prosince 1957. Stejná fyzická osoba je, mimo jiného, také jednatelem personálně propojené firmy Mediaprint & Kapa, s. r. o., IČ 45791678. Tato firma se zabývá distribucí tisku a v době před úpadkem byla také distributorem hlavního produktu úpadce, již zmiňovaného Deníku Impuls. Kaufmann je také v obou případech majoritním vlastníkem obou propojených společností, obě také sídlí na stejné adrese. Personálně propojená firma Mediaprint v roce 2003 vykázala obrát ve výši asi 2,5 miliardy korun (*Hospodářské noviny 2003*).

Počátkem října 2003 Kaufmann oznámil, že od dosavadního většinového vlastníka Mediaprintu, silné mediální skupiny WAZ, odkoupil její vlastnické podíly. Podle informací, které tehdy poskytl odborové organizaci úpadce, zaplatil za ovládnutí Mediaprintu desítky milionů korun. V pátek 10. října Ivan Kaufmann oznámil zaměstnancům úpadek, následující den vyšel Deník Impuls naposledy a 11. listopadu 2003 Městský soud v Praze usnesením samosoudkyně JUDr. Evy Hodačové na majetek úpadce prohlásil konkurs. Správcem konkursní podstaty se stal JUDr. Karel Kudláček.

Celková výše dluhů úpadce činí 31,5 milionu korun, z čehož téměř polovinu tvoří pohledávky Ivana Kaufmanna či jeho dalších spřízněných společností, které vznikly z titulu poskytnutých půjček (*Hlaváčková, D. 2005*).

3. Ochrana zájmů věřitelů podle zákona versus praxe.

Výše nastíněný případ nyní rozebereme jak z pohledu zákona o konkursu a vyrovnání, tak z pohledu praktické aplikace příslušným soudem.

3.1 *Zákon dává věřitelům šanci chránit své zájmy*

Z formálního hlediska je podstatné, že úpadkové právo obsahuje jak normy hmotněprávní, tak i normy procesní. Jako speciální právní úprava tak má přednost před obecnější právní úpravou majetkových vztahů obsaženou v právu občanském a obchodním i před právní úpravou občanského soudního řízení (*Janků, M. aj. 2004:323*).

Úpadek zákon definuje dvojím způsobem: podle první definice je dlužník v úpadku, má-li více věřitelů a zároveň není schopen po delší dobu plnit své splatné závazky, přičemž se má za to, že není schopen plnit své splatné závazky, když zastavil své platby. Taková situace se označuje jako platební neschopnost či insolvence. Podle druhé definice je dlužník v úpadku i tehdy, jestliže je předlužen. Předlužením je míněn stav, kdy má dlužník více věřitelů a zároveň jsou jeho splatné závazky vyšší než jeho majetek (*Zákon o konkursu a vyrovnání*).

Subjekty konkursního řízení jsou soud, účastníci konkursu, správce konkursní podstaty a věřitelské orgány; účastníky řízení jsou ale podle § 90 občanského soudního řádu jen ti, které zákon za účastníky označuje, tedy jen subjekty označené v § 7 zákona o konkursu a vyrovnání – čili dlužník a konkursní věřitelé (*Zoulik, F. 1992:31*).

V konkursním řízení je ústřední postavou správce podstaty, jehož oprávnění, povinnosti a odpovědnost se zakládají výlučně na předpisech procesního práva (*Zoulik, F. 1992:37*). Správce musí všechny své povinnosti plnit nejenom řádně, ale i s odbornou péčí, je tudíž odpovědný nejen za nesplnění nebo nedbalé či opožděné plnění svých povinností, ale i za kvalitu jejich plnění z hlediska odbornosti. Důležité také je, že správce odpovídá i za škodu, která porušením jeho povinností vznikne jak účastníkům, tak i třetím osobám. Z dikce § 8, odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání vyplývá, že jde o obecnou odpovědnost k náhradě škody podle § 420 občanského zákoníku (*Zoulik, F. 1992:37*).

Dohled nad činností správce vykonávají jednak věřitelský výbor, je-li ustaven, a především soud na základě ustanovení § 12 zákona o konkursu a vyrovnání. Činnost věřitelského výboru

je pouze kontrolní, zatímco soud může správci ukládat i určité úkoly či povinnosti (*Zoulik, F. 1992:38*).

Schůze věřitelů i věřitelský výbor jako orgány věřitelů sice nemají žádné rozhodovací pravomoci, v historii vývoje konkursních řízení měly významnější postavení (*Zoulik, F. 1992:44*). Například konkursní řád z první republiky vycházel z toho, že základním věřitelským orgánem je schůze věřitelů, což byl orgán obligatorní s poměrně širokou působností. Vedle toho mohl být vytvořen fakultativní orgán v podobě věřitelského výboru, jehož působnost závisela na tom, co mu svěřila schůze věřitelů. Schůze věřitelů se přitom mohla kdykoli v průběhu konkursu usnést na zvolení věřitelského výboru. (*Schelleová, I. 1995/1:154*). Prvorepublikový zákon č. 64/1931 Sbírky zákonů a nařízení, kterým se vydávaly řady konkursní, vyrovnací a odpůrčí například ve svém § 88, odst. 1 výslovně stanovil, že „věřitelský výbor dohlíží na správce podstaty (...), zejména má dáti občas (...) alespoň dvěma svými členy přezkoumati účty a pokladnu správce podstaty“ (*Schelleová, I. 1995/2:208*).

I při dnešní omezenější působnosti těchto orgánů je v nich ale možné spatřovat projev autonomie konkursních věřitelů jako účastníků řízení. I nyní věřitelský výbor podle § 11, odst. 2 dohlíží na činnost správce a přezkoumává za určitých podmínek jeho hospodaření. Potíž je, že oprávnění, jimiž by orgány věřitelů mohly realizovat svoji působnost, nejsou v zákoně výslovně uvedena. Z toho důvodu je tedy třeba mít za to, že mohou plnit své úkoly především tím, že podávají soudu návrhy na jeho rozhodnutí nebo opatření v rámci dohlédací činnosti soudu (*Zoulik, F. 1992:45*).

Jak je vidět, v současnosti spočívá dohled nad průběhem konkursu fakticky výhradně na soudu. Jeho činnost má přitom dvojí povahu, protože soud jednak činí rozhodnutí, na něž zákon váže průběh konkursu, jednak jde o různé jiné činnosti mezi jednotlivými rozhodnutími. Dřívější právní úprava tuto dvojí činnost soudu institucionalizovala tím, že rozlišovala mezi konkursním soudem a konkursním komisařem (*Zoulik, F. 1992:47*). Po stránce kvantitativní měl konkursní komisař více práv a povinností než konkursní soud, neboť mu příslušelo činit veškerá opatření a vydávat veškerá rozhodnutí, která zákon nevyhrazoval soudu. Po stránce kvalitativní tomu bylo naopak. Taxativně v zákoně uvedená a početně omezená práva a povinnosti konkursního soudu byla důležitější, než práva a povinnosti konkursního komisaře. Současná právní úprava toto praktické rozdělení dvojí povahy činnosti

konkursního soudu nezná, rozdíl mezi dvojí činností soudu ale zůstává. (*Schelleová, I. 1995/1:55 an.*)

3.2 *Pohled z praxe: soud zanedbává roli komisaře*

V konkursním spisu úpadce Vydavatelství Impuls ČR, vedeném pod spisovou značkou 89 K 34/2003, je více nesrovnalostí, nicméně většina z nich je příliš složitá, než aby bylo možné se jimi zabývat v této práci. Jako modelový příklad přístupu konkursního soudu však dostatečně poslouží spor mezi věřitelským výborem a konkursním správcem ve věci nakládání s prostředky podstaty.

Na druhém jednání věřitelského výboru, které se konalo 8. listopadu 2004, se výbor poprvé dozvěděl o nákladech na účetní agendu úpadce. Správce přitom výboru předložil dokument označený jako Příjmy a výdaje úpadce Vydavatelství Impuls ČR k 31. říjnu 2004, v nichž ovšem položka za účetnictví nefigurovala. Na přímý dotaz správce uvedl, že uzavřel smlouvu o vedení účetnictví s firmou C.E.S. Reality, která má sídlo ve stejném objektu, jako je sídlo správce, a to za částku 15.000,- Kč měsíčně. Výbor diskutoval o přiměřenosti této částky, neshledal ji jako přiměřenou, nicméně protože nebyl správcem požádán o souhlas s uzavřenou smlouvou, vzal podle zápisu tento fakt na vědomí s doporučením nalezení úspornějšího řešení.

V následné korespondenci mezi správcem a členy věřitelského výboru vyjádřili někteří členové výboru nesouhlas s touto částkou, načež správce e-mailem 15. listopadu výboru oznámil, že s účinností od 1. října 2004 vyjednal snížení ceny za účetnictví na 5.000,- Kč měsíčně. Je vhodné zdůraznit, že za daných okolností by správcem mělo být zapláceno již dvanáctkrát po patnácti tisících korunách.

Protože správce nedokázal vysvětlit rozsah účetních prací, už 14. února 2005 informovali někteří členové věřitelského výboru soud o zjevně nehospodárném nakládání s prostředky podstaty, s tím, že podle provedeného šetření uzavřená smlouva zaručuje dodavateli účetních prací zhruba trojnásobek tržní ceny za vykonávanou práci.

Od té doby mezi členy věřitelského výboru, soudem a konkursním správcem vypukla úřednická válka, kdy se každá strana snaží prosadit svou, aniž by brala ohled na zájmy věřitelů. Například v přípisu čj. 89 K 34/2003-137 z března 2005 reaguje soud na upozornění na nehospodárné plýtvání penězi takto: „Soud ohledně sjednané ceny za účetní služby v

konkursním řízení (...) má zkušenost z jiných konkursních řízení, kde se v obdobných řízeních tyto částky pohybují ve stejných intencích, přičemž správce potřebnost a rozsah poskytnutí účetních služeb zdůvodnil“. Je vhodné zde podotknout, že opakovaným šetřením výboru bylo zjištěno, že naopak obvyklá cena v takovém případě bývá kolem 5.000,- Kč a nikoli trojnásobek této sumy, nemluvě o tom, že ač o to výbor usiluje již od listopadu 2004, až dosud správce neprokázal, v jakém rozsahu se účetní práce provádějí. Cena účetních prací je přitom obecně stanovována právě podle počtu účtovaných položek. Soud ve stejném přípise sice potvrzuje, že „věřitelský orgán je oprávněn přehled podkladů požadovat ke kontrole“, až dosud ale na četné urgencye výboru nedokázal přimět správce k tomu, aby doložil vynakládané finance. Třebaže soud nijak nepřispěl k objasnění zjevného plýtvání prostředky v podstatě, uzavřel svůj přípis z března 2005 upozorněním, že „věřitelský orgán nemá pravomoc úkolovat soudce v konkursním řízení, nicméně soud se bude oprávněnými požadavky zabývat v rámci ustanovení § 12, odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání a vyžádá stanovisko správce k těm faktům, které dosud nebyly vysvětleny“. Je nutné zopakovat, že přes toto prohlášení soudu správce konkursní podstaty dodnes nepředložil řádné vyúčtování své činnosti.

Osobně se domnívám, že už uvedené skutečnosti samy o sobě dostatečně vypovídají o tom, že soud řádně neplní obě činnosti konkursního řízení. Laicky řečeno, s použitím terminologie prvorepublikového pojetí konkursního práva, soud plní roli konkursního soudu, nikoli ale roli konkursního komisaře.

Přitom dohled nad činností správce má jistě být podstatnou náplní činnosti soudu, protože celkový postup v konkursním řízení především závisí na tom, jak správce plní své povinnosti (*Zoulík, F. 1992:47*). Dohlédací činnost soudu se netýká jen procedurální části konkursního řízení, ale zaměřuje se též k dohledu nad tím, zda některý ze subjektů nepřekračuje meze svých oprávnění anebo zda jinak nedochází k porušení zákona (*Zoulík, F. 1992:48*). Je vhodné připomenout již výše citovanou podmínku, aby správce plnil svoje povinnosti s odbornou péčí s tím, že je také odpovědný za případné škody, které způsobí účastníkům či třetím osobám. V daném konkrétním popisovaném případě je přitom možné hovořit o tom, že správce způsobil věřitelům škodu tím, že hodnotu konkursní podstaty předraženou smlouvu o účetnictví snížil minimálně o 120.000,- korun.

O zanedbávání povinností správce ale vypovídají i další dokumenty ze spisu. Když například měly být opakovaně projednány příjmy a výdaje konkursní podstaty, což věřitelský výbor zařadil na své jednání 20. května 2005, správce se z jednání písemně omluvil.

Opakovaně, již potřetí, byla otázka příjmů a výdajů, také již na výslovný příkaz soudu, zařazena na jednání výboru 20. října 2005. Ani tentokrát se správce na jednání nedostavil.

Reakce soudu na oficiální zápis z říjnového jednání výboru ovšem spíše upozorňuje členy věřitelského výboru, že překračují své pravomoci, soud ale nijak neřeší, že správce neplní své povinnosti: „(...) věřitelský výbor dohlíží na činnost správce, průběžně schvaluje výši a správnost hotových výdajů správce a nákladů spojených s udržováním a správou podstaty a plní úkoly stanovené zákonem a konkursu a vyrovnání a uložené soudem. Toto ustanovení nelze však aplikovat tak, že věřitelský výbor je zmocněn k ukládání a vyhotovování jakýchsi analýz či ukládání úkolů správci (...) Správce má povinnost chránit výši konkursní podstaty a pokud má věřitelský výbor poznatky, které je schopen plně prokázat, o tom, že správce zavinil škodu v konkursní podstatě, nic nebrání věřitelům, aby zahájili proti správci řízení o náhradu jím způsobené škody“.

Domnívám se, že hned dvakrát tady soud neplní roli, jakou by mohl a měl. Jednak proto, že věřitelský výbor sice ze zákona nemá žádné rozhodovací pravomoci vůči správci, zákon mu však dává možnost dávat různé návrhy soudu, a z toho samozřejmě vyplývá právo výboru vyhotovovat i analýzy hospodaření správce, které následně předává výbor soudu s návrhem, aby soud podle zjištěných skutečností rozhodl. V daném případě výbor po soudu chtěl, aby správce prokázal vynaložené náklady na účetnictví, když výbor shromáždil informace o tom, že správcem uzavřená smlouva neodpovídá tržní ceně. Soud si také zjednodušuje svoji roli, když po věřitelích chce, aby sami uplatnili náhradu škody způsobené správcem. Fakticky přitom škoda nevznikne, dokud věřitelský výbor nebo soud správci neodsouhlasí přemrštěné výdaje za účetnictví, nemluvě o tom, že pochybení správce podléhá hned trojí sankci ze strany soudu, přičemž kromě odpovědnosti za škody jde o možnost uložení pořádkové pokuty za neplnění povinností správcem, či o zproštění funkce podle § 8, odst. 5 – což pro případný budoucí spor věřitelů se správcem může být podpůrný argument.

4. Závěr práce

Jak jsem již na začátku předesílal, je mi jasné, že není možné činit reprezentativní závěry na základě jediného konkrétního případu konkursního řízení. Nicméně, jako náhradník věřitelského výboru znám více konkursních řízení a mohu prohlásit, že zde popisované nedostatky nejsou nijak výjimečné.

V této práci jsem se snažil srovnat postavení věřitelů z pohledu zákona a praktické uplatnění jejich práv v konkursním řízení. Domnívám se, že je možné uvést, že přes různé nedostatky formálně konkursní právo České republiky ochraňuje zájmy věřitelů, potíž je ale v praktické aplikaci zákonů konkursními soudy, které často postupují příliš formálně bez ohledu na skutečné společenské zájmy, tedy na ochranu věřitelů před insolventními dlužníky.

Už vůbec je mimo rámec této práce fakt, že české (resp. československé) právo vůbec neřeší otázku takzvaného „falešného úpadku“, tedy situace, kdy hospodářský subjekt způsobí úpadek s cílem vlastního obohacení (*Schelleová, I. 1995/1:41*). V mnoha vyspělých západních zemích je právě toto trestným činem, a koneckonců i prvorepublikové úpadkové právo shledávalo jako odporovatelné jednání, kterým byly kráceny zájmy věřitelů ve prospěch osob blízkých, přičemž do této skupiny patřili i společníci a jednatelé společností s ručením omezeným (*Schelleová, I. 1995/2:190-192*). V popisovaném modelovém případě by přitom bylo možné uvažovat o fingovaném úpadku, stejně jako o krácení zájmů věřitelů, když jeden a týž člověk v rolích jednatele úpadce i jednatele spřízněné firmy s miliardovými obraty prohlašuje, že nemá na uhrazení řádově bezvýznamných milionových závazků ve stejné době, kdy bez mrknutí oka zaplatí mnohonásobně vyšší sumu za zisk majority ve spřízněné firmě.

Zároveň tato práce dokládá, že přes deklarované snahy zajistit ochranu soukromého vlastnictví, což zahrnuje i ochranu věřitelů, česká justice stále zdaleka není schopna naplnit tuto roli. Důvody tohoto stavu by přitom mohly být tématem samostatné seminární práce.

Použitá literatura

ČTK. *Distributoři tisku mění strategii*. Hospodářské noviny: Praha, 2003 – [cit. 7. 2. 2006]. ISSN 1213-7693. Dostupné z: http://www.ihned.cz/2-13715590-001000_d-da

HLAVÁČKOVÁ, Daniela. *Impuls Ivana Kaufmanna po dvou letech znamená jen dva roky nesplácené dluhy. Tisková zpráva věřitelského výboru Vydavatelství Impuls ČR*. Česká média: Praha, 2005 – [cit. 6. 2. 2006]. ISSN 1214-1062. Dostupné z: http://archive.ceskamedia.cz/article.html?id=147491_tz_M&qqqq=Kaufmannovy%20dluhy

JANKŮ, Martin aj. *Základy práva pro posluchače neprávnických fakult*. C. H. Beck: Praha, 2004, 506 s. ISBN 80-7179-883-5

SCHELLEOVÁ, Ilona (1). *Vybrané problémy z teorie konkursního práva*. Masarykova univerzita: Brno, 1995, 324 s. ISBN 80-210-1117-3

SCHELLEOVÁ, Ilona (2). *Právní úprava konkursního řízení (historie a současnost)*. Masarykova univerzita: Brno, 1995, 312 s. ISBN 80-210-1090-8

Slovo na úvod. Nezávislá odborová organizace Vydavatelství Impuls: Praha, 2003 – [cit. 6. 2. 2006]. Dostupné z: <http://www.sweb.cz/odboryimpuls>

Zákon 328/1991 Sb. O konkursu a vyrovnání (ve znění pozdějších předpisů). [gov.cz – Portál veřejné správy] Ministerstvo informatiky: Praha, 2003-2006 – [cit. 7. 2. 2006]. Dostupné z: http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_number1=328/1991&PC_8411_l=328/1991&PC_8411_ps=10#10821

ZOULÍK, František. *Zákon o konkursu a vyrovnání (komentář)*. SEVT Praha/Frances: Praha, 1992, 192 s. ISBN 80-7049-033-0